

10. Laboratorní zpracování a evidence archeologických nálezů a vzorků

- rozdělení archeologických nálezů a vzorků
- ošetření a očištění nálezů a vzorků
- konzervace
- inventarizace a evidence
- uložení nálezů, předání nálezů
- evidenční karty
- sbírkové programy Bach a Demus

POSTUP PŘI DOKUMENTACI

- evidence hmotných nálezů
- fotografická dokumentace
- kresebná dokumentace
- nivelace nebo i prostorové zaměření
- písemná dokumentace (formuláře)

EVIDENCE a ROZDĚLENÍ HMOTNÝCH NÁLEZŮ

- běžný materiál z každého kontextu (kvadrantu) do samostatného pytlíku podle druhu (keramika, mazanice, kosti, kovy, ŠI, BI, lastury, uhlíky, dřeva, makrozbytky)
- vyznačit: výzkum, sektor, rok výzkumu, číslo objektu, vrstva, obsah, datum a podpis
- dvojit pytlíky
- významné artefakty lokalizujeme trojrozměrně (od osy x a y nebo triangulačně od 3 rohových bodů)
- v idealizovaných podmínkách by se takto zaznačily všechny nálezy
- ideální je mít košík nebo krabičku s cedulkou, na které je stejné číslo jako náleží kontextu na jakém pracujeme
- nálezy nevyjímáme z vrstvy pokud možno ihned jak je vidíme, naopak ponecháme je v jejím rámci a teprve až na tu vrstvu dojde řada (příklad mlécích kamenů Michala Erného)
- naproti tomu ponechávání volně ležících nálezů vede často k jejich ztrátě

OŠETŘENÍ ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZŮ A VZORKŮ

- k rozdělování nálezů někdy dochází až v laboratoři
- typické ošetření mytím: keramika (org. zbytky, nesetřít barvu), mazanice (nerozpustit), ŠI a BI (podle některých badatelů by se neměla umývat vůbec – mohly zůstat zachované zbytky potravy, nebo materiálů k jejichž opracování se to používalo)
- antropologický materiál: antropologové si ho nejraději vyzvedávají sami, ale není to možné vždy dodržet, z institucí má samostatného antropologa jen AÚ AV v Praze, ale i si ho raději sami myjí
- všechno, co se umyje je třeba nechat uschnout
- papírové×igelitové pytle

KONZERVACE

- Konzervováním se rozumí činnosti, které vedou k zachování předmětu ve stavu, v jakém byl v době, kdy se stal muzeálií - „nejlepší konzervace je žádná konzervace“ V naprosté většině případů však tohoto ideálu nelze dosáhnout, má-li být předmět trvale uchován jako nositel muzeality.
- Cílem by měl vždy být co nejvyšší stupeň zachování autenticity předmětu. Ta spočívá – mimo jiné – i v tom, že z předmětu lze vyčíst míru jeho „spotřebování“ v době, kdy přestal sloužit svému původnímu účelu.

- Konzervování se provádí za účelem: zastavení destruktivních procesů, které poškozují fyzický stav předmětu, a jsou způsobeny biologickými škůdci, korozi, nevhodnou teplotou či vlhkostí prostředí, v němž byl předmět uchováván a zejména jejich kolísáním, nevhodným chemizmem prostředí atp.
- nález je vhodné vyfotit ještě před konzervací, někdy po konzervaci není poznat k jakému účelu sloužil

Konzervátorské pracoviště Technického muzea v Brně --> Metodické centrum konzervace (MCK)

- Konzervátorské pracoviště je rozděleno dle specializace práce na několik úseků:
- konzervátorské dílny (práce kovářské, obráběčské, zámečnické, puškařské, cizelérské, svářečské, elektromechanické, stolařské a dřevomodelářské)
- dílna pro renovaci historických automobilů
- kovolitecká dílna (kopie historických předmětů a umělecké odlitky)
- konzervátorská laboratoř

Konzervátorská laboratoř

- Laboratoř navazuje na své původní poslání z doby založení v roce 1975, kterým je provádění verifikace konzervátorsko-restaurátorských postupů a prostředků pro potřeby muzejní praxe. Za tímto účelem byly například odzkoušeny dostupné antikorozi prostředky, způsoby barvení a povrchové úpravy kovů, galvanoplastická výroba kopií, metodika ošetření usňových sbírkových předmětů.
V současné době laboratoř rozšířila pracovní program i o aplikaci vybraných fyzikálních a chemických metod, používaných pro průzkum sbírkových předmětů
- využití emisní spektrální analýzy
- Laboratoř je dále zaměřena na konzervaci archeologických nálezů se specializací na kovy, sklo, dřevo a kůži.
- Stereomikroskop: Standartní konzervátorský průzkum ošetřovaných předmětů. Zjišťují se základní informace o tvaru předmětu, jeho povrchu a rozsahu poškození
- Mokrý kůže: konzervace zahrnuje čištění od organických nečistot mechanicky a pomocí destilované vody, vytěsnění vody pomocí glycerinu v ethylalkoholu a závěrečné tukování.
- Pracoviště je vybaveno přístroji pro základní materiálový průzkum (optické mikroskopy), optickým emisním spektrografem pro zjišťování chemického složení u zkoumaných materiálů a mikroskopické hodnocení povrchů ošetřovaných předmětů., laboratoři pro mokré proces včetně aparatury pro elektrochemické čištění a stabilizaci archeologických nálezů,
- dílnou pro mechanické čištění s mikropískovacím zařízením a úsekem pro dokumentaci konzervátorských zásahů, abrazivo o různé tvrdosti je soustředováno pomocí stlačeného vzduchu do jemné trysky, která umožňuje lokální mechanické čištění kovového povrchu
- vakuové balení zakonzervovaných předmětů
- Konzervace dřeva, kamenné suroviny a kůží či textilií pomocí „plastinační metody“ Je zachován tvar a vzhled (studny, čluny, dřevěné stavby), některé předměty tak vydržely už přes 20 let i na výstavě i v muzejních depozitářích.
- kůže po konzervaci trochu ztmavne

LAKOVÉ OBTISKY

- v zahraničí více než šedesát let používaný způsob dokumentace archeologických objektů a geologických a paleontologických profilů
- autentické zachování veškerého snímaného materiálu

- snímané objekty (např. vltavíny, fosílie, kosti, staré střepy ap.) v poloze „in situ“
- Výrobní metoda umožňuje pořizovat z jámových a stěnových řezů, sond, profilů a odkryvů tvořených nezpevněnými materiály a horninami (jako jsou zvětraliny, půdy, jíly, písky, štěrky a rašeliny) obrazy označované jako lakové obtisky.
- princip výroby spočívá v tom, že se vybraná část odkryvu zeminy zarovná a nastříká řídkým penetračním lakem, který do zeminy pronikne a zpevní ji, aniž ji texturně, minerálně či barevně poruší. Po zaschnutí se takto preparovaná plocha zesílí neředěným lakem a řídkou tkaninou. Jestliže se po opětovném zaschnutí tkanina opatrně strhne, lak na ní přidrží souvislou tenkou vrstvu preparované zeminy, která přesně uchová přírodní vzhled horniny se všemi jejími vlastnostmi.
- při výzkumu v Pštrosově ulici (1994) řez středověkým ohništěm ze 14. století. o rozměrech 1225 x 940 mm
- v roce 1997, kdy její pracovníci při záchranném výzkumu středověkého hřbitova ve Vladislavově ulici (výzkum Pražského ústavu památkové péče) snímali řez středověkou hrobovou jámou z 12. století, rozměry 1255 x 995 mm.

INVENTARIZACE A EVIDENCE

- inventarizace: přidělení inventárního čísla (rok, číslo akce, číslo objektu, číslo v inventární řadě, někdy rozdělované podle materiálu, uváděna hloubka)
- liší se vnitřní pokyny pro inventarizaci na firmách a pokyny, které mají muzea pro přejímání materiálu

ULOŽENÍ A PŘEDÁNÍ NÁLEZŮ

- Nálezy vyzvednuté při výzkumu jsou státním majetkem a bývají po laboratorním ošetření a zpracování nálezové zprávy deponovány v příslušných regionálních muzeích, kde je také možno dále je studovat. Část nálezů pak pomocí grantových projektů vědecky vyhodnocují sami pracovníci společnosti.
- povinnost před zahálením výzkumu zajistit uložení a předání nálezů bývá zakotvena už v prvotní smlouvě s investorem
- některá muzea nechťejí přijímat nové nálezy

CES (Centrální evidence sbírek)

- CES zahrnuje vedle sbírek muzeí a galerií zřízených státem, kraji a obcemi i sbírky soukromé
- povinnost předat státu tuto evidenci do konce roku 2002
- Databázi CES udržuje Ministerstvo kultury. V databázi je stručný textový popis každé sbírky a prostý výčet evidenčních (přírůstkových nebo inventárních) čísel sbírkových předmětů. Nejsou tam žádné názvy ani popisy jednotlivých předmětů

EVIDENČNÍ KARTY A SBÍRKOVÉ PROGRAMY

DEMUS (Dokumentace a Evidence MUzejních Sbírek), BACH

- Demus je počítačový systém pro dokumentaci muzejních sbírek. Je to kvalitativně vyšší alternativa ke kartotékám katalogizačních karet a přírůstkové knize.
- Řeší i evidenci zápůjček, výstav a publikací,
- konzervátorskou dokumentaci a další specificky muzejní agendy.
- textovou dokumentaci sbírkových předmětů lze doplnit obrázky, případně zvukem či videosekvencí
- jsou zabudovány sestavy, která odpovídají přírůstkové knize nebo katalogizačním kartám
- součástí Demusu je adresář muzeí a galerií ČR, seznam států, seznam katastrů a okresů ČR a různé slovníky a číselníky v závislosti na oboru (taxonomický systém v botanice a zoologii, stratigrafie a zkratky minerálů, výtvarné techniky a materiály, typy předmětů v

archeologii a mnohé další). Některé slovníky jsou fixní (např. katastry), jiné si vytváří či doplňuje uživatel dle svých potřeb (např. lokality, osobnosti).

HAVLÍNOVÁ, A. 1998: Optimalizace konzervačního postupu při zpracování železných archeologických sbírek. Sborník z konzervátorského a restaurátorského semináře. Brno, 71 – 73.

TICOVÁ, E. 1997: Smysl a principy konzervace archeologických nálezů, AR 49/1, 147-149.